

P r i n o s i

NEKI ASPEKTI ŽIVOTA SV. FRANJE PRIJE OBRAĆENJA

Željko Tolić

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet u Spltu
ztolic@kbf-st.hr

UDK: 929: 27-36Franciscus Assisiensis, sanctus
Stručni rad
Primljeno 08/2015.

Sažetak

U Godini posvećenog života ovaj rad obrađuje jednu od najistaknutijih osoba među osobama posvećenog života - Franju Asiškoga, duhovnog velikana čija pojava i svetost života i danas imaju svoje brojne sljedbenike i štovatelje. Oslanjajući se isključivo na izvore, Franjine prve biografije, rad kronološki i povijesno obrađuje jedan dio Franjina života, onaj prije obraćenja. Na temelju izvora obrađene su teme njegova rođenja, a zatim njegovo djetinjstvo i mladost. Nakon toga autor kronološki-povijesno izlaže bitne događaje na Franjinu putu obraćenja: zarobljeništvo u Perugii, dugu bolest koja je uslijedila nakon zarobljeništva, snoviđenje u Spoletu. Pod naslovom "Godina 1206.", autor u podnaslovima izlaže bitne događaje koji su u toj godini bili značajni za Franjin život: hodočašće u Rim, poljubac gubavcu, govor s križa u crkvi sv. Damjana i raskid s ocem. Dvije godine koje su uslijedile nakon tih događaja obrađene su pod naslovom "Dvije godine slobode". Na kraju autor, pod naslovom "Evandeoski poziv u Porcijunkuli", govori o ključnom događaju na Franjinu putu obraćenja u Porcijunkuli, kolijevci franjevačkog reda, u kojoj je Franjo, slušajući evanđelje, shvatio što Bog s njime namjerava.

Ključne riječi: Franjo Asiški, Asiz, bolest, obraćenje, hodočašće, gubavac, Perugia, Spoleto, Sv. Damjan, Porcijunkula, evandeoski poziv.

UVOD

Franjo Asiški¹, utemeljitelj triju redova – Manje braće, Siromašnih gospođa sv. Damjana i Reda pokorničke braće ili pokornika² – općenito je priznat kao “jedan od najpoznatijih i najomiljenijih svetaca” i, po stupnju savršenstva, kao “najevanđeoski” od svih svetaca³. Njegov prvi životopisac Toma Čelanski govori o njemu kao “novom čovjeku” u obnovi Crkve i svijeta⁴ i donosi njegov fizičko-moralni profil:

“Bio je umiljata ponašanja, blage ćudi, otmjen u govoru, prijazan u opomenama, najvjerniji u povjerenome, dalekovidan u savjetovanju, u poslu radin, u svemu drag. Bijaše vedra duha, blage ćudi, trijezna srca, odan kontemplaciji, neumoran u molitvi, a u svemu gorljiv. Ustrajan u odluci, postojan u kreposti, stalan u milosti i u svemu postojan. Bijaše brz na opraštanje, spor na srdžbu, slobodna

¹ U ovom kronološko-povijesnom prikazu Asižaninova života primarno se služimo njegovim najranijim životopiscima: Thomas de Celano, *Vita prima S. Francisci* (dalje *1 Cel*), u: *Analecta franciscana sive chronica alliaque varia documenta ad historiam fratrum minorum* (dalje AF), sv. X, Ad Claras Aquas, 1941., 1-117; Isti, *Vita secunda S. Francisci* (dalje *2 Cel*), AF, sv. X, 127-268; S. Bonaventura, *Legenda maior S. Francisci* (dalje *Legenda maior*), AF, sv. X, 555-652; Iulianus de Spira, *Vita S. Francisci*, AF, sv. X, 333-371. Svi ti navedeni (i drugi) životopisi – zahvaljujući, među ostalim, i autoru ovoga teksta, koji je nekoć u svojstvu predsjednika Vijeća franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine inicirao i do pred sam kraj vodio taj projekt – prevedeni su na hrvatski jezik i objavljeni u jedinstvenoj zbirci: *Franjevački izvori* (dalje: FI), Vijeće franjevačkih zajednica Hrvatske i Bosne i Hercegovine, Sarajevo – Zagreb, 2012. Osim životopisaca, Franjo je kroz stoljeća imao i mnoge povjesnike i ljetopisce koji su, osobito u posljednjih 100 godina, poduzimali napor da prikažu jedan vremenski i, po mogućnosti, prosudbeno siguran pregled njegovog zemaljskog života. Od tih djela i studija “vremenske” prirode, svjesni da ispuštamo toliko drugih, navodimo: Gratien de Paris, *Histoire de la fondation et de l'évolution de l'ordre des Frères mineurs au XIII^e siècle*, Paris, 1928. (rist. Roma, 1982.); Omar Engelbert, *San Francesco d'Assisi*, Mursia, Milano, 1997.; Leonardo di Fonzo, *Per la cronologia di S. Francesco. Gli anni 1182-1212*, u: *Misscelanea francescana* 82 (1982.), 1-115; Giovanni Joergensen, *San Francesco d'Assisi*, Porziuncola, Assisi, 2005².; Ippolito Jan Lipinski, *Regola e legislazione dei frati minori nel secolo XIII*, Roma-Vicenza, 1975.; Grado Giovanni Merlo, *Nel nome di san Francesco. Storia dei frati Minori e del francescanesimo sino agli inizi del XVI secolo*, Editrici Francescane, Padova, 2003.

² *Legenda maior*, pogl. IV, br. 5-6 (FI, 931-932), AF, sv. X, 573-574; Iulianus de Spira, *Vita S. Francisci*, pogl. IV, br. 23 (FI, 379-380), AF, sv. X, 346.

³ M. D. Knowles – D. Obolensky, *Nuova Storia della Chiesa*, sv. 2, Il Medioevo, Torino, 1971., 326.

⁴ Thomas de Celano, *Tractatus de miraculis b. Francisci*, pogl. I, br. 1 (FI, 814), AF, sv. X, 271. Budući da se dvije trećine opisanih čudesa pojavljuje prvi put u ovom “Tractatu” – jer je Čelanski ostale preuzeo iz svojih prethodnih djela: neke iz *Drugog životopisa*, mnoge druge iz *Prvog životopisa* – ovo se djelo smatra, i najčešće označava, kao Čelanova “*Vita tertia S. Francisci*”.

duha, izvrsna pamćenja, dubok u raspravljanju, promišljen u odabiranju, a u svemu jednostavan. Strog bijaše prema sebi, blag prema drugima, u svemu ozbiljan.

Bijaše veoma rječit, vedra lica, blaga izgleda daleko od besposlice, nije poznavao napadnosti. Bio je srednjeg stasa, bliže niskomu, glava mu je bila osrednja i okrugla, lice duguljasto i kao protegnuto, čelo ravno i maleno, oči osrednje, crne i jednostavne, vlasi tamne, obrve ravne, nos pravilan, uši uzdignute, ali malene, sljepoočnice ravne; jezik pomirljiv, vatren i oštar; glas neodoljiv, umiljat, jasan i zvučan; zubi gusti, jednaki i bijeli, usne malene i udubljene, brada crna i nepotpuno razrasla, vrat tanak, ramena ravna, kratke ruke, pesti nježne, prsti dugi, nokti podugi, bedra fina, noge kratke, nježna koža, tijelo maleno, odjeća gruba, kratak san, ruka vrlo podatljiva. Kako je bio veoma ponizan, prema svim ljudima se u svemu pokazivao nada sve blagim, čestitu se ponašanju sviju korisno prilagođivao. Među svetima bijaše svetiji, a među grešnicima bio je kao jedan između njih⁵.

U Franjinu životu dominantna su dva razdoblja: prije obraćenja, u kojem je manje-više sadržano njegovo mladenaštvo, i nakon obraćenja, u kojem taj znameniti Asižanin figurira uistinu kao "novi čovjek", najsavršenije povezan s Kristom, za kojim su krenuli brojni sljedbenici. Naš je cilj istražiti njegov život prije obraćenja.

1. ROĐENJE I KRŠTENJE: 1181./82.

Franjo je rođen krajem 1181. ili početkom 1182.⁶ u Asizu, umbrijskom gradu smještenom na sjeverozapadnoj strani Monte Subassija. Bio je prvijenac u obitelji Petra Bernardonea (u prijevo-

⁵ *I Cel*, pogl. 29, br. 83 [FI, 291], AF, sv. X, 61-62.

⁶ Godinu Franjina rođenja izravno ne navode ni Toma Čelanski ni sv. Bonaventura, a ni ostali Asižaninovi životopisci. No kako prva dvojica navode da je Franjo umro "vicesimo conversionis suae anno" (*I Cel*, br. 119 [FI, 314], AF, sv. X, 94.; *Legenda maior*, pogl. 14, br. 3 [FI, 989], AF, sv. X, 621) ili nakon "dvadeset godina što je – najsavršenije povezan s Kristom – slijedio put apostolâ" (*I Cel*, br. 88 [FI, 294], AF, sv. X, 67) te, s druge strane, znajući da je preminuo početkom listopada 1226., sa sigurnošću se može zaključiti da je do Franjina obraćenja došlo 1206., što se, uostalom, slaže s onim u *Vita fratris Aegidii, viri sanctissimi et contemplativi* (u: AF, sv. III, Ad Claras Aquas [Quaracchi], 1897, 74). Budući da Čelanski, s obzirom na Franjino obraćenje, tvrdi da je on tada imao "gotovo" dvadeset pet godina" (*I Cel*, pogl. I, br. 2 [FI, 249], AF, sv. X, 6), može se zaključiti da je Franjo rođen 1181. ili 1182. Prvi koji je 1182. izričito označio kao godinu Franjina rođenja bio je fra Albert Stadtski (u: *Monumenta Germaniae historica*, sv. XVI, 350.), koji je u Franjevački red stupio 1240. No njegova vjerodostojnost,

du “veliki Bernardo”), vrlo bogatog trgovca tkaninom⁷, i “gospođe Pike” (*domina Pica*).⁸ Rođenje se zbilo za vrijeme jednog od brojnih očevih izbivanja iz Italije, koji je zbog poslova često odlazio izvan talijanskih granica, osobito u Francusku.⁹ Ne čekajući mužev povratak, gospođa Pika je novorođenče odnijela na krštenje u katedralu sv. Rufina i dala mu ime Ivan.¹⁰ No kad se otac vratio, počeo ga

zbog općepoznatih pogrešaka u datiranjima događaja, nije posve uvjerljiva ni sigurna. Usp. Omer Engelbert, *San Francesco d' Assisi*, 18.

⁷ U 16. i 17. stoljeću, kad se (mnogim) svecima nastojalo pridijevati plemićko porijeklo, pojedini su pisci takvo porijeklo pripisivali Franjinu ocu i, dakako, samome Franji, navodeći kako su Bernardone i sin mu Franjo plemićke krvi, odnosno potomci plemićke obitelji Moriconi iz grada Lucca. Međutim, ta je genealogija vrlo diskutabilna jer je, uostalom, i sam Franjo (*1 Cel*, pogl. XIX., br. 53, [FI, 276], AF, sv. X, 41.) tvrdio da je “humilia primordia”. Usp. *Legenda maior*, pogl. 6, br. 1 [FI, 942.], AF, sv. X, 582; *2 Cel*, pogl. V, br. 31 [FI, 710], AF, sv. X, 150.

⁸ Livarius Oligier, *Liber exemplorum Fratrum saeculi XIII*, u: *Antonianum* 2 (1927.), 263. I za nju, kao i za muža joj Petra Bernardonea, postoji sličan pokušaj dokazivanja plemićkog porijekla. U tome se na poseban način ističu francuski povjesničari koji, osim što joj pridaju plemićke korijene, vele da je bila iz Provanse, navodeći, kao autoritet, Clodea Frassena, francuskog pisca iz 17. stoljeća, prema kojemu Pika potječe iz ugledne kuće Bourlemont, o čemu, veli on, svjedoči i jedan stari rukopis koji se čuva u pismohrani te obitelji. Usp. Omar Engelbert, *San Francesco d' Assisi*, 8. O cijeloj toj priči oko Pikina (ne)plemićkog porijekla Sabatier, franciskanolog svjetskoga glasa, zaključuje: “[Neki] smatraju da bi Petar Bernardone svome djetetu dao ime Franjo kako bi počastio suprugu francuskog podrijetla. To je tvrdnja koja se svakodnevno čuje, unatoč tome što se podrijetlo gospođe Pike, do danas, ne temelji ni na jednom dokazu”, Paul Sabatier, *Etudes inédites sur saint François d' Assise*, Paris, 1932., 115.

⁹ Budući da se od talijanske vune mogla proizvesti samo gruba tkanina, talijanski su trgovci, u potrazi za boljom, često posjećivali sajmove u Provansi i Champagni, gdje su se slijevali i razmjenjivali europski, azijski i afrički proizvodi.

¹⁰ *2 Cel*, pogl. I, br. 3 (FI, 693), AF, sv. X, 131. Franjino rođenje, naravno, nisu mimoišle ni razne predaje legendarnog karaktera. Jedna iz 15. stoljeća, s očitom analogijom na Isusovo rođenje, veli da je gospođa Pika, po savjetu nekog nepoznatog hodočasnika, rodila svojeg prvijenca u obiteljskoj štali. Ta je štala kasnije pretvorena u (današnju) kapelicu *San Francescuccio*, u kojoj iznad ulaznih vrata stoji napisano: *Hoc oratorium fuit bovis et asini stabulum, in quo natus est Franciscus mundi speculum*. Usp. Giovanni Joergensen, *San Francesco d' Assisi*, 20-21; Omar Engelbert, *San Francesco d' Assisi*, 19. Prema drugoj predaji, koju donosi Bartolomej Pisanski (u svojoj *Knjizi sličnosti*, napisanoj 1389./90.), gospođu Piku je, kad se Franjo rodio, posjetio neki čovjek predjeven u hodočasnika, gdje se aludira na starca Šimuna i Isusovo prikazanje u Hramu, i zamolio je da vidi novorođenče. Nakon što je njegovoj molbi udovoljeno hodočasnik je podigao dječaka u zrak, blagoslovio ga i kazao: “Danas su u ovoj istoj ulici rođena dva djeteta, ovaj Franjo i drugi; ovaj će biti među najboljima na svijetu (*hic erit de melioribus hominibus de mundo*), a drugi među najgorima (*de peioribus*)”, Bartholomaeus de Pisa, *De conformitate vitae beati Francisci ad vitam Domini Jesu*, u: AF, sv. IV, Ad Claras Aquas, 1906., 109. Prvi dio rečenice ovog misterioznog hodočasnika odnosio bi se na Franju, a drugi na Iliju Buonbaronea, poslije brata Iliju, Franjinog prijatelja i nasljednika u vodstvu Reda (1232.-1239.).

je nazivati "Francesco" (Franjo), ime koje nije tada bilo osebujno, ali je ipak bilo neobično i potpuno je zasjenilo njegovo krsno ime; s tim je imenom, koje se kasnije proširilo, postao prepoznatljiv i svoj rodni grad učinio poznatim po cijelom svijetu.¹¹ Čelanski, prvi Franjin životopisac, navodi taj slučaj, ali se trudi pojasniti razlog tog promjeni, nego samo navodi da je Franjo uvijek, s posebnom pobožnošću, slavio blagdan svojega nebeskog zaštitnika Ivana Krstitelja, kojega je smatrao "supra omnium festa sanctorum".¹² Činjenicu promjene imena navodi i *Legenda trium sociorum*, jedan od najznačajnijih izvora među franjevačkim biografijama,¹³ sugerirajući da bi ta promjena imena Ivana ("vocatus a matre") u Franjo ("a patre post modum nominatus") mogla biti zbog Bernardoneova oduševljenja nakon povratka iz Francuske ("redeunte de Francia").¹⁴ Je li to s Bernardoneove strane bio izraz poštovanja prema zemlji u kojoj je ostvarivao svoje najuspješnije poslove i doživio svoja lijepa putovanja? Međutim, oni koji spis *Trojice drugova* ne smatraju nepogrešivom dogmom pretpostavljaju da je promjena imena nastala kasnije, kad je Franjo već bio odrastao te se u pojedinim prigodama služio francuskim jezikom i na tom istom jeziku ("lingua francigena") u trenucima oduševljenja pjevao pjesme.¹⁵ Njegov otac dobro je poznao taj jezik i zasigurno se potrudio da ga nauči i njegov sin, tim više što je francuski jezik u to vrijeme na cijelom Zapadu bio poslovni jezik.

Na kraju, spomenimo i to da su Bernardone i Pika, osim Franje, kako se daje naslutiti iz svečevih biografija, imali još barem dva

No posve je sigurno da je riječ o fratarskoj zagrižljivosti koja je izmislila pojavu hodočasnika kako bi izrazila prezir i podigla optužbu prema čovjeku (bratu Iliji) kojega nije podnosila jer se smatra da je kao general Reda iznevjerio Franjin ideal.

¹¹ Usp. Michael Bihl, De nomine S. Francisci, u: *Archivum franciscanum historicum* (dalje AFH), 19 (1926.), 469 -529.

¹² *2 Cel*, pogl. I, br. 3 (FI, 693), AF, sv. X, 132.

¹³ *Legenda trium sociorum* (dalje *Trojica drugova*), u: *Fontes Franciscani* (dalje FF), Edizioni Porziuncola, Assisi, 1995., 1353- 1455, (FI, 535 -579). U sred-njevjekovnom latinskom *legenda* ne znači maštovitu priču, već biografiju ili jednostavno "ono što treba čitati". U 13. stoljeću "legenda" označava čitanje o svecima i sveticama na njihove blagdane iz knjige koja se zvala *Liber legendarius*, a na blagdane mučenika čitana su mučeništva pojedinih mučenika i mučenica iz knjige *Liber passionarius*. *Liber legendarius* sadržavao je samo objektivno prikazana djela i živote pojedinih Božjih ugodnika, odnosno svetaca. Tada je, kako je rečeno, riječ "legenda" imala sasvim drugi pojmovni sadržaj nego što ga u teoriji književnosti ima danas. Stoga, "Legenda trium sociorum", kao i druge biografije o Franji koje u svojem naslovu imaju označnicu "legenda", znači: hagiografija, svetački životopis. Usp. FI, 311, bilj. 1.

¹⁴ *Trojica drugova*, pogl. I, br. 2 (FI, 542), FF, 1375.

¹⁵ *1 Cel*, pogl. VII, br. 16 (FI, 255), AF, sv. X, 15.; *2 Cel*, pogl. VIII, br. 13 (FI, 700), AF, sv. X, 138 -139.

sina; to pretpostavlja izraz “ceteris filiis”¹⁶, od kojih je jedan, Anđelo, imao dva sina: Pikarda i Giovannetta.¹⁷

2. DJETINJSTVO I MLADENAČKE GODINE: DO 1202.

Iako Franjo u svojoj *Oporuci* govori da je bio neuk (“idiota”)¹⁸, to ipak ne znači da je bio neznalica ili nepismen čovjek. Više je to odraz njegove svetačke poniznosti negoli intelektualne realnosti što, uostalom, potvrđuju i njegovi spisi. Drugim riječima, njegova neukost znači da nije studirao teologiju i srednjovjekovne dekretale, odnosno da nije bio specijalist ni u jednoj crkvenoj i profanoj znanosti svojeg vremena.

Svakako, u neposrednoj blizini Franjine rodne kuće nalazila se je crkva sv. Jurja, “ubi ipse puerulus litteras didicerat”.¹⁹ Osim čitanja i pisanja, među prvim poukama bio je latinski jezik čija je uporaba u onodobnim govorima i sudskoj praksi bila uobičajena. Može se reći da je Franjo poznao latinski, ali ipak ne u dovoljnoj mjeri da bi se savršeno mogao izraziti ili pravilno pisati na tom jeziku. Sv. Bonaventura ne ustručava se kazati da je Franjin latinski u početku bio slab (*paucas litteras sciret*), ali je zatim u Redu znatno napredovao, *non solum orando*, tj. moleći Časoslov, *sed etiam legendo*, tj. preko čitanjâ i razmatranjâ svetopisamskih tekstova.²⁰ Što se tiče pisanja, čini se da Franjo nije u tome imao znatnijeg uspjeha, jer razni autografi koji su od njega ostali pokazuju kaligrafsku osrednjost. Uostalom, Franjo je malo pisao; najčešće bi diktirao bratu Leonu,

¹⁶ “Mater autem quia eum prae ceteris filiis diligebat [...]”, *Trojica drugova*, pogl. III, br. 9 (FI, 546), FF, 1381.

¹⁷ Informacije o tome sačuvane su u službenim bilježničkim spisima i drugim dokumentima asiške knjižnice. Među tim dokumentima nalazi se i jedan od 13. svibnja 1215. iz kojeg proizlazi da je tog datuma Franjin otac već bio preminuo. Drugi pak dokument svjedoči da 1228. Ni Anđelo nije više bio među živima. Od dvojice njegovih sinova, Pikard je živio barem do 1273., dok je Giovannetto, sa suprugom Bonagricijom, imao sina Francescola. Loza se ugasila oko 1348., za haranja “crne kuge”, koja je opustošila Europu. Usp. Arnaldo Fortini, *I documenti degli archivi Assisiani e alcuni punti controversi della vita di S. Francesco*, u: AFH 43 (1950.), 3 -44.

¹⁸ *Testamentum*, (FI, 207), FF, 229.

¹⁹ Thomas de Celano, *Legenda ad usum chori*, br. 13, AF, sv. X, 124; Iulianus de Spira, *Vita S. Francisci*, pogl. XII, br. 72 (FI, 401), AF, sv. X, 369; *Legenda maior*, pogl. XV, br. 5 (FI, 993), AF, sv. X, 625. Crkva sv. Jurja nalazila se na mjestu gdje se danas uzdiže crkva sv. Klare. Odatle do *Chiesa nuova*, koja je sagrađena na mjestu Franjine rodne kuće, ima samo nekoliko stotina metara.

²⁰ S. Bonaventura, *Epistola de tribus quaestionibus*, br. 10, u: *Opera omnia*, sv. VIII, Ad Claras Aquas, 1898., 334.

a kao potpis bi upotrebljavao znak križa u obliku slova "Tau" (T).²¹ Osim u školi crkve sv. Jurja, Franjo je stjecao znanje i u vlastitu domu, uz oca koji je u njemu gledao svoga nasljednika pa ga je pažljivo uvodio u sve trgovačke tajne i umijeća, koja će Franjo vješto primjenjivati desetak godina. Sposobnost za trgovinu Franji je bila urođena; bio je vješt i uman trgovac (*cautus negotiator*)²² i, kako piše Julijan iz Spaeiera, još drskiji i oholiji (*insolentior*) od oca. Međutim, nedostajala mu je samo jedna, ona glavna, trgovačka odlika: nije bio štedljiv, naprotiv, bio je upravo rasipan.²³

Za razliku od oca, koji je bio štedljiv i stisnut u novac, Franji je novac donosio zabavu; kao najbogatiji mladi čovjek u gradu trošio ga je i rasipao na veselje i raskoš: pravi bonvivan, kako bi se danas reklo. Živio je mladenačke ideale svoga doba, koristeći se svim prednostima koje mu je pružala bogata trgovačka obitelj u usponu. To vrijeme Franjina života, od djetinjstva do dvadeset pete godine, Čelanski opisuje sljedećim riječima: "To je razdoblje bijedno proigrao i uludo potrošio. Štoviše, u ispraznosti života nadmašivao je svoje vršnjake. Bio je poticatelj zala i natjecao se u mnogim budalaštinama. Svi su mu se divili, a on je nastojao sve ostalo preteći sjajem isprazne slave, vragolijama, posebnostima, lakrdijaškim i ispraznim riječima i pjesmama. Odijevao se raskošno i mekušno. Bio je veoma bogat, ali nije bio škrt, nego rasipan (*non avarus sed prodigus*). Nije bio gramziv za novcem, nego je imetak upravo rasipao (*substantiae dissipator*)".²⁴ I dok je izgarao u grijesima (*in peccatis ferveret*)²⁵,

²¹ "Familiare sibi signum Thau, prae caeteris signis, quo solo et missivas chartulas consignabat et cellarum parietes ublibet depingebat", Thomas de Celano, *Tractatus de miraculis*, pogl. II, br. 3 (FI, 816), AF, sv. X, 273.

²² *1 Cel*, pogl. I, br. 2, AF, sv. X, 7.

²³ Iulianus de Spira, *Vita S. Francisci*, pogl. I, br. 1 (FF, 370), AF, sv. X, 336.

²⁴ *1 Cel*, pogl. I, br. 2 (FI, 249), AF, sv. X, 6-7. Roditelji nisu Franji nipošto branili da i dalje tako živi, a kad su dobrodušne susjede sažaljevale gospođu Piku što ima takvog sina, ona je običavala odgovoriti: "Quid de filio meo putatis? Adhuc erit filius Dei per gratiam", *Trojica drugova*, pogl. I, br. 2 (FI, 542), FF, 1375.

²⁵ *1 Cel*, pogl. II, br. 3, (FI, 249), AF, sv. X, 7. Bio grješnik ili ne, u svakom slučaju pogrešno bi bilo mladoga Franju zamišljati kao osobu ispunjenu porocima. Također ga je teško zamisliti kao bezobzirnog, objesnog pokvarenjaka. Iako je u mladosti imao i poneke slabosti, on jednostavno nije bio sposoban za primitivno i nisko ponašanje. Nijedan od pisaca nije zabilježio ime nijedne "smrtnice" koja bi, makar nakratko, obuzela njegovo srce. Ako je nekoga i volio, pokazivao je to na uzvišen način: ljubavlju kakvu su pokazivali srednjovjekovni vitezovi koji su bili Franjin ideal. Nema dvojbe da je bio u iskušenju tjelesnih napasti – što uostalom dokazuju i njegova bacanja u trnje i snijeg kako bi ih savladao – ali je njegovo ponašanje i ophođenje uvijek bilo na visini i ispravno: "U svom je srcu odlučio da nikome neće reći kakvu uvredljivu ili ružnu riječ. Štoviše, kako god

“ispružila se nad njim” – u dvadeset petoj godini života – “ruka Gospodnja” koja ga je promijenila.²⁶

3. RATNI ZAROBLJENIK U PERUGII: 1202. – 1203.

No daleko je još bilo do te promjene i potpunog obraćenja. Do toga će doći za nekoliko godina. Svakako, prije nego je došlo do te promjene, u drugoj polovici 1202. (rujan – studeni) – kad je Franjo bilo dvadeset godina – došlo je do rata između dvaju susjednih umbrijskih gradova, Perugia i Asiza.²⁷ U ratu je aktivno sudjelovao i Franjo. Dvije gradske vojske sukobile su se u Collestradi, blizu Mosta svetog Ivana na Tiberu; Asižani su poraženi, a Franjo je s mnogim svojim sugrađanima pao u zarobljeništvo; u njemu je ostao godinu dana, do studenoga 1203., kad je između dvaju gradova potpisano privremeno primirje.²⁸ Dugi mjeseci zarobljeništva ipak nisu ugušili njegova maštanja o slavi, viteške ambicije i vedrinu duha. “Što mislite o meni? Još će mi se ljudi po cijelom svijetu klanjati (*adorabor per totum mundum*)”, govorio je suzarobljenicima.²⁹ U takvom se duhu, nakon potpisanog primirja, vratio kući u Asiz, gdje se ponovo našao u vrtlogu zabava i veselica i ponovo postao *flos iuvenum* među asiškim mladićima.

je pred njim bio velik šaljivčina ili obijesnik, odlučio je da neće uzvraćati na prostore koje mu se dobace”, *Trojica drugova*, pog. I, br 3 (FI, 542), FF, 1375.

²⁶ *1 Cel*, pogl I, br. 2 (FI, 249), AF, sv. X, 6 - 7. Pred kraj života, u svojoj *Oporuci*, Franjo će to vrijeme označiti kao vrijeme u grijesima (*cum esse in peccatis*), *Testamentum*, (FI, 206), FF, 227.

²⁷ Car Henrik VI. (1183. - 1196.) učvrstio je svoju vlast u Italiji i Asizu, kojega je još 1174. zauzeo njemački kancelar, nadbiskup Kristijan od Mainza. Međutim Asižani su stalno težili izmaknuti toj podložnosti. Najpovoljnija prilika za to pružila im se kad je na papinsku stolicu došao moćni Inocent III., koji je uzeo u zaštitu talijanske gradove: herceg Konrad von Irslingen otišao je u Narni i ondje se pokorio papi. Njegovu odsutnost iskoristili su asiški pučani (*minores*) koji su osvojili i do temelja razorili njemačku tvrđavu koja se uzdizala ponad grada, na brežuljku Sasso Rosso. Nakon što su se oslobodili vanjskog neprijatelja, “tiran- skih Nijemaca”, gnjev se pučana zatim okrenuo protiv “domaćih tirana”, asiških plemića. Nastao je pravi građanski rat: zauzamani su plemićki dvorci i palile se njihove kuće. U takvoj situaciji asiška su se gospoda obratila starom neprijatelju Asiza, susjednoj i moćnoj Perugii. Asiški plemićki poslanici obećali su Perugi da će joj, ako im priskoći u pomoć, priznati njezino gospodstvo nad Asizom. Republika Perugia to nije morala dva puta čuti: odmah je prihvatila ponudu asiških plemića i došlo je do rata. Usp. Giovanni Joergensen, *San Francesco d’Assisi*, 29-30.

²⁸ Uvjeti su bili da asiški građani moraju nadoknaditi štetu nanесenu plemstvu, a plemstvo ne smije sklapati nikakav savez bez gradske privole.

²⁹ *Trojica drugova*, pogl. II, br. 4 (FI, 543), FF, 1377.

4. TEŠKA BOLEST: 1204.

Dugi dani provedeni u zarobljeništvu ipak su ostavili svoje posljedice, jer ga je ubrzo nakon povratka kući snašla bolest koja se protegnula kroz cijelu 1204. godinu. Za vrijeme te bolesti Franjin se unutarnji svijet počeo mijenjati; njegove su misli postale drukčije nego prije i pošle su sasvim drugim smjerom: počeo je drukčije misliti (*coepit intra se alia solito cogitare*), veli Čelanski, te nastavlja da je počeo “prezirati sve ono čemu se prije divio i što je prije volio”.³⁰

5. SNOVIĐENJE U SPOLETU: 1205.

Međutim, čim se oporavio Franjo je ponovno počeo razmišljati o novim pothvatima, Pojavio se neodređeni nemir koji ga je stalno mučio i gonio naprijed. I više nego ikad ranije počeo je razmišljati o velikim djelima, viteštvu³¹ i slavi: noćno viđenje (*visio nocturna*), u kojem mu je (prema nekim životopiscima) pokazana njegova rodna kuća (*domum suam*) ili (prema drugima) palača (*palatium*) puna oružja³², samo ga je učvrstilo u tim razmišljanjima. Upravo u to vrijeme, u proljeće 1205., neki je asiški plemić novačio vojnike za rat koji je tada bjesnio u Apuliji³³. Franjo je to čuo i grozničavo se uzbudio,

³⁰ 1 *Cel*, pogl. II, br. 3, 4 (FI, 249, 250), AF, sv. X, 7-8. Potrebno je spomenuti da je Franjo, još od mladenaštva, uvijek bio krhka zdravlja: njezan i često boležljiv. Franjini životopisci često i naglašeno ističu tu činjenicu, uvjereni kako je određeno da Franjo tijekom svojega života istinski “proživi” tajnu Kristova križa: razne bolesti, patnje i muke.

³¹ U 13. stoljeću u Europi prevladava čisto staleško društvo. Srednjovjekovni dokumenti spominju trovrstu društvenu podjelu: *oratores* (molitelji), *bellatores* (ratnici) i *laboratores* (radnici). Po jednoj drugoj podijeli (iz 1280.) srednjovjekovno se društvo dijelilo na tri staleža: *plemstvo* (koje se nasljeđivalo po ocu), *slobodnjake* (koji su svoju slobodu dobivali po majci) i *neslobodnjake* (kmetove). Zanimljivo je da kler (tj. svećenstvo) ne čini jedan poseban stalež, već se kao nevidljiva nit provlači kroz prva dva staleža. Da bi netko u društvu 13. stoljeća zaista bio “plemenit”, nije dovoljno plemenito porijeklo i borbena hrabrost, već je potrebna i pristojnost, odgoj i viteška hrabrost. Usp. Jacques Le Goff, *Civilizacija srednjovjekovnog Zapada*, Golden Marketing, Zagreb, 1998., 341-398.

³² 1 *Cel*, pogl. II, br. 5 (FI, 250), AF, sv. X, 8; 2 *Cel*, pogl. II, br. 6 (FI, 695), AF, sv. X, 133; *Trojica drugova*, pogl. II, br. 5 (FI, 544), AF, 1377 - 1378; *Legenda maior*, pogl. I, br. 3, (FI, 917), AF, sv. X, 561.

³³ Konstanca, udovica cara Henrika VI. i nasljednica normanskih kraljeva koja je vladala Sicilijom, predala je papi Inocentu III. skrbništvo nad carskim princem, maloljetnim Fridrikom (poslije carem Fridrikom II.). Međutim, vojskovođa preminulog cara Markvald smatrao je da to pravo, prema oporuci, pripada njemu. Budući da se Papa nije htio odreći onoga što mu je povjerila carica, došlo je do rata. Papina je vojska trpjela poraze sve dok Inocent III. zapovjedništvo nad vojskom u Apuliji nije povjerio grofu Valteru III. od Brienne, koji je pobunjenike privrzene Markvaldu više puta porazio (kod Capue, Leccea, Barlette). Slava mu

jer mu se napokon pružila prilika za kojom je toliko čeznuo. Obuzela ga je silna radost i nada će se u Apuliji brzo “uspeti do stupnja viteške časti”.³⁴ Onima koji bi ga pitali zbog čega tolika radost, odgovarao bi: “Scio me magnum principem affituram” (Znam da ću postati velikim knezom).³⁵

Franjo je s oduševljenjem krenuo u rat u južnu Italiju. Međutim, u Spoletu, umbrijskom gradu udaljenom od Asiza oko 40 km, čekalo ga je iznenađenje, kao sv. Pavla pred Damaskom (Dj 9). Ista ona ruka koja ga je već jedanput prikovala za krevet da se pribere i urazumi, ponovno se ispružila nad njim u Spletu: zahvatila ga je groznica i prikovala za krevet. I dok je tako ležao, u polusnu je čuo neki glas koji ga je pitao: “Tko ti može više učiniti, Gospodar ili sluga?” “Gospodar”, odgovorio je Franjo. Glas mu nato reče: “Zašto dakle radi sluge ostavljaš Gospodara, i Vladara radi podanika?”³⁶ “Gospodine, što hoćeš da činim?”, pitao je Franjo. A Gospodin će mu: “Vrati se u svoj zavičaj (*in terram tuam*), jer viđenje što si ga imao ima duhovni smisao (*spiritualem praefigurat effectum*). Na tebi se ima ispuniti božanska odredba, a ne ljudska”.³⁷ Kad je svanulo, Franjo je postupio prema onome što je čuo: promijenio je odluku i odustao od putovanja u Apuliju vrativši se žurno “u svoju zemlju”, u Asiz, iščekujući da mu Bog, koji mu je govorio u snoviđenju, otkrije svoju volju i otkrije plan koji ima s njime.³⁸

Vrativši se u Asiz, promijenio je ponašanje: “Počeo se preoblikovati *in virum perfectum* i postajati drukčiji”³⁹; manje se je pojavljivao, a sve se više povlačio, razmišljao i molio: sve je češće odlazio u jednu spilju u blizini grada, gdje je u intenzivnim razmišljanjima molio Gospodina da mu otkrije svoj naum i da ga pouči kako ispuniti njegovu volju. U njemu se je nastanjivala i sve ga više razgarala neka tajanstvena preobrazba, tako da su prijašnja maštanja o slavi i viteštvu, nakon spoletskog snoviđenja, ustupila mjesto sve inten-

se širila cijelom Italijom kao i mržnja na Nijemce. Mladež se zanosno svrstavala pod Valterovu zastavu koju je Papa blagoslovio. Glas o njegovoj slavi stigao je, naravno, i do Asiza, koji se pridružio općoj euforiji. Jedan njegov vlastelin novačio je dobrovoljce za Valterovu vojsku. Papa ih je ovlastio da na zastavu smiju prišiti križeve, kao križari. Usp. Giovanni Joergensen, *San Francesco d'Assisi*, 32 - 33.

³⁴ *1 Cel*, pogl. II, br. 4 (FI, 250), AF, sv. X, 8; *2 Cel*, pogl. II, br. 6 (FI, 695), AF, sv. X, 133.

³⁵ *Trojica drugova*, pogl. II, br. 5 (FI, 544), FF, 1378.

³⁶ Anonymus Perusinus, *De incepcionem vel fundamento Ordinis*, pogl. I, br. 6, (FI, 514), FF, 1313-1314; *2 Cel*, pogl. II, br. 6, (FI, 695), AF, sv. X, 134.

³⁷ *2 Cel*, pogl. II, br. 6 (FI, 695), AF, sv. X, 134.; *Legenda maior*, pogl. I, br. 3 (FI, 917), AF, sv. X, 561.

³⁸ *Trojica drugova*, pogl. 2, br. 6 (FI, 545), FF, 1378-1379.

³⁹ *2 Cel*, pogl. III, br. 7 (FI, 695), AF, 134.

zivnijim mislima o Bogu. Promjene s Franjom zamijetili su i njegovi dojučerašnji prijatelji, koji su to pripisivali zaljubljenosti. I kad su ga pitali kani li se oženiti, on im je alegorijski odgovorio: "Oženit ću se plemenitijom i ljepšom zaručnicom nego ste je ikad vidjeli; ona sve ostale nadmašuje obličjem i mudrošću."⁴⁰ Izvori pokazuju da se taj alegorijski odgovor – nehotice (ili ipak hotimično?) odnosio na "gospođu Siromaštinu" (*dominam Paupertatem*), koju je kasnije najusrdnije preporučivao svojim sljedbenicima.⁴¹

Svakako, u drugoj polovici 1205. i u prvim mjesecima 1206. Franjino obraćenje sazrijeva u produljenim molitvama i pokorničkim činima. Misao na Boga postala mu je svakodnevna. Samom sebi počeo je spočitavati da je bio milosrdniji prema ljudima, koji mu mogu pružiti samo prolaznu zahvalnost, negoli prema Bogu, koji mu može udijeliti mnogo više. Tada je osjetio jedan uzvišen i jak ideal – da "otiđe iz svijeta".⁴²

6. GODINA 1206.

Ta je godina ispunjena vrlo značajnim događajima na putu Franjina obraćenja i traženju odgovara što Bog s njime namjerava. U tom traženju znakovito je Franjino hodočašćenje u Rim, poljubac gubavcu, govor s križa u crkvi sv. Damjana i definitivni raskid s ocem. Sve u istoj godini.

6.1. Hodočašće u Rim

U traženju svojega životnog puta Franjo je, s osobnom tajnom da "otiđe iz svijeta", poduzeo hodočašće u Rim, na poklonstvo grobovima apostolskih prvaka. Rimske papinske bazilike, osobito bazilike sv. Petra i Pavla, oduvijek su bile krajnja meta brojnih hodočasnika. Franjo je ušao u baziliku sv. Petra i u njoj doživio snažne duhovne

⁴⁰ *1 Cel*, pogl. III, br. 7 (FI, 251-252), AF, sv. X, 10.

⁴¹ Usp. *Sacrum commercium sancti Francisci cum domina Paupertate*, (FI, 405 - 433), FF, 1691-1732. Riječ je o očaravajućem i, u isto vrijeme, problematičnom djelu, čiji je autor do danas nepoznat: spominju se imena Antuna Padovanskog, Ivana Parentskog, Ivana Parmskog, Kresencija iz Jesija. Nastalo je između 1230. i 1237. godine. Usp. FI, 407.

⁴² *Testamentum*, (FI, 206), FF, 227. Taj odlazak ili, kako Franjo kaže: "exivi de saeculo", zbio se je za vrijeme njegovih učestalih povlačenja u skrovitu pećinu na periferiji Asiza, gdje su se njegova promišljanja uglavnom vrtjela oko siromaštva i siromaha, koji su postali njegova glavna misao. To ga je sve snažnije privlačilo tako da mu se spontano nametala misao da postane jedan od njih, siromah kao i oni. Iz početnog propitkivanja ta mu se misao pretvorila u neugasivu želju, koja ga nije napustila do kraja života.

vibracije: vidjevši kako drugi kroz rešetke, što bijahu na grobu apostola Petra, bacaju milodare, zapravo samo sitniš, on je kroz oltarnu pregradu bacio na dar punu kesu koju je nosio o pojasu. Bio je to tek uvod u ono što je nakanio izvesti nakon izlaska iz bazilike: zamijenio je, naime, s jednim siromašnim čovjekom odijelo i pretvorio se u pravog prosjaka; sjeo je zatim na stubište u trijemu stare bazilike sv. Petra i, kao drugi prosjaci, molio milostinju za kruh da bi iskusio što znači prositi.⁴³ Taj neobični rimski događaj *Trojica drugova* opisuju sljedećim riječima:

“Dogodilo se da je u to vrijeme kao hodočasnik došao u Rim. Ušavši u crkvu sv. Petra, promatrao je darove nazočnih koji bijahu vrlo maleni te je u sebi rekao: “Budući da apostolskog prvaka treba velikodušno častiti, zašto onda ovi ljudi daju tako malene darove crkvi, gdje počiva njegovo tijelo?” Zato je odmah s velikim zanosom – nastavlja dalje spomenuti životopis – posegao za novčarkom punom novca. Uzeo ju je i bacio kroz oltarnu pregradu. To je prouzročilo toliku zveku da su se svi nazočni silno zadivili zbog tako velikog dara. Izišavši pred crkvena vrata, gdje je bilo mnogo siromaha da bi prosili milostinju, neopazice je posudio odjeću nekog siromaška; svoju je svukao, a njegovu obukao. Stojeći na crkvenom stubištu, s ostalim je siromasima prosio milostinju na francuskom jeziku (*elemosynam gallice postulabat*).”⁴⁴

Koliko se Franjo zadržao u Rimu, nije poznato, ali bilo je to najvjerojatnije kratko. Njegovi biografi samo navode da je, nakon ručka s rimskim prosjacima, svukao posuđeno odijelo, obukao opet svoju mekušnu i skupocjenu odjeću (*vestimenta delikata*)⁴⁵ te se vratio u Asiz. U Rimu je iskusio što znači biti siromašan, nositi na sebi prosjacke dronjke i jesti isprošeni kruh.

6.2. Poljubac gubavcu

U Asiz se vratio zadovoljan. I roditelji su bili sretniji jer je postao vedriji, ali nisu ni slutili što ga zapravo usređuje. Franjo je nastavio sa životom na koji su se roditelji donekle već bili navikli i sve intenzivnije počeo “moliti Boga da bi upravljao njegovim putem (*ut*

⁴³ U novije vrijeme o tome je sadržajne stranice napisao Michele Maccarrone, *San Francesco e la Chiesa di Innocenzo III*, u: AA. VV., *Approccio storico-critico alle fonti francescane*, Antonianum, Roma, 1979., 31-43. O Franjinim “boravcima” u Rimu korisno je vidjeti: Silvana di Mattia Spirito, *San Francesco a Roma*, u: *Frate Francesco* 44 (1977.), 143-161; Raul Manselli, *San Domenico e Roma*, u: *Idea* 27 (1971), 25-30.

⁴⁴ *Trojica drugova*, pogl. III, br. (FI, 547), FF, 1382.

⁴⁵ *2 Cel*, pogl. IV, br. 8 (FI, 696), AF, sv. X, 135.

dirigeret viam suam)", savjetujući se o tome gdje i s asiškim biskupom.⁴⁶ No više nego bi tražio savjet u biskupa, sedlao bi konja i odlazio na šetnje u asiško polje ili bi se penjao po visoravni Monte Subassia, tražeći prosvjetljenje za svoj put. Dok je tako jednog dana jahao, susreo je jednoga gubavca. Budući da je do tada prema gubavcima osjećao veliku odvratnost i od njih zazirao, ovaj je put postupio sasvim suprotno. Životopis veli: "Kad je jahao nedaleko od Asiza, sreo je jednog gubavca⁴⁷. A jer je od gubavaca mnogo zazirao, prisilio je samoga sebe, sjahao s konja, dao mu denar i poljubio ruku. Primivši od gubavca poljubac mira, ponovno je uzjahao konja i nastavio put. Otada je počeo sve više prezirati samoga sebe, dok nije uz pomoć Božje milosti prispio do potpune pobjede nad samim sobom. "Nakon nekoliko dana uzeo je mnogo novca i otišao u sklonište gubavaca. Sve ih je zajedno sabrao i svakom pojedinom udijelio milostinju i poljubio ruku. Odlazeći odande osjetio je kako se ono što mu prije bijaše odvratno (*quod prius sibi erat amarum*) – tj. vidjeti gubavce i dotaknuti ih – preobrati u nasladu (*in dulcedinem est conversum*)."⁴⁸

Nakon tog događaja Franjo više nije bio isti. Čelanski piše: "Srce mu se sasvim izmijenilo"⁴⁹, a sv. Bonaventura nadopunjuje da je od tada odlučio da će se u savršenstvu "uvijek uspinjati naviše (*semper ad maiora conscendere*)".⁵⁰ Pobjeda nad samim sobom bila je potpuna; duša mu je postala dostatno jakom da se odreče svake ovozemaljske radosti, da preuzme na sebe najveću bijedu i da se širom otvori svakoj vrsti ljudskog stradanja. Taj karizmatički susret s gubavcem (gubavac – Krist), koji se zbio jednog jesenskog dana 1206. godine, bio je jedan od presudnih događaja na Franjinu putu obraćenja kojeg se na samom kraju života, u *Oporuci*, sjeća kao časa koji je stavio točku na njegov život "u grijesima" i, nadasve, kao časa kad mu je Gospodin dao dar "da čini pokoru". Sam o tome svjedoči: "Gospodin ovako dade meni bratu Franji da počnem činiti pokoru (*incipere faciendi poenitentiam*): dok naime bijah u grijesima, bilo mi je odveć gorko gledati gubavce. Ali sam me Gospodin dovede među

⁴⁶ *Trojica drugova*, pogl. III, br. 10 (FI, 547), FF, 1382; *Legenda maior*, pogl. I, br. 5 (FI, 918), AF, sv. X, 562.

⁴⁷ Guba je u srednjem vijeku česta bolest. Također i u Asizu, gdje je bilo više leprozorija: *hospitali leprosorum de Arce*, *leprosis de Silva crossa* itd.; svi su potpadali pod bolnicu "Arce", čiji je nebeski zaštitnik bio sv. Lazar. O tome više u: Arnaldo Fortini, *I documenti degli archivi Assisiani*, 23-31.

⁴⁸ *Trojica drugova*, pogl. IV, br. 11 (FI, 547), FF, 1383.

⁴⁹ *2 Cel*, pogl. 6, br. 10 (FI, 698), AF, sv. X, 136.

⁵⁰ *Legenda maior*, pogl. I, br. 5 (FI, 918), AF, sv. X, 562.

njih i iskaza im milosrđe. A kad sam odlazio od njih, okrenulo mi se u duševnu i tjelesnu slast ono što mi bijaše gorko; i poslije sam malo ostao pa otišao iz svijeta.”⁵¹

6.3. Govor s križa u crkvi sv. Damjana

Na zaprepaštenje roditelja Franjo je sve manje dolazio u roditeljsku kuću. Otac ga je na silu pokušao vratiti kući, ali Franjo je već bio nemoćan: nije se uspijevao odvojiti od malih crkva u okolini Asiza, a osobito od Sv. Damjana, male i zapuštene crkve podno Asiza kojoj je prijetila opasnost da se potpuno uruši.⁵² Dok je jednoga dana molio pred velikim bizantskim križem⁵³ koji se nalazio u toj crkvi, čuo je glas koji ga poziva njegovim imenom: “Franjo, idi, popravi moju kuću koja se, kako vidiš, sve više ruši (*Francisce, vade, repara domum meam, que, ut cernis, tota destruitur*)”.⁵⁴ Te riječi – preuzete dijelom iz proroka Hagaja (1, 2.4.9), a dijelom iz proročkih poziva (Iz 6, 8; Jer 1, 7) – bile su za Franju prvo razjašnjenje na pitanje koje mu je Bog postavio u Spoletu i, ujedno, prvo razjašnjenje u pogledu poslanja koje mu Gospodin namjerava povjeriti.

Uvjeren da se “pođi i popravi” odnosi na crkvicu sv. Damjana kao građevinu, Franjo je natovario konja najskupljim tkaninama iz očeve trgovine i otišao na sajam u Foligno, gdje je sve prodao, čak i konja: sav novac od prodaje želio je dati upravitelju crkvice za njezinu obnovu, ali je svećenik otklonio dar; radije je želio gledati ruševnu crkvicu nego izazvati bijes (škrtog) Petra Bernardonea. Franjo je ostao razočaran zbog odbijanja njegove velikodušnosti: bacio je novac kroz prozorčić crkvice, jer ga nije želio zadržati za sebe, nadajući se da će se svećenik ipak predomisli.⁵⁵

⁵¹ *Testamentum*, (FI, 206), FF, 227.

⁵² *1 Cel*, pogl. IV, br. 8 (FI, 252), AF, sv. X, 11.

⁵³ O križu u crkvi sv. Damjana, bogatom pashalnim značenjem, korisno je vidjeti: Optatus Van Asseldonk, *Il Crocifisso di S. Damiano visto e vissuto da S. Francesco*, u: *Laurentianum* 22 (1981), 453- 476.

⁵⁴ *2 Cel*, pogl. VI, br. 10 (FI, 698), AF, sv. X, 137.; *Trojica drugova*, pogl. V, br. 13 (FI, 549), FF, 1386.; Iulianus de Spira, *Vita S. Francisci*, pogl. I, br. 6 (FI, 372), AF, sv. X, 338.; *Legenda maior*, pogl. II, br. 1 (FI, 920), AF, sv. X, 563. Nakon “snoviđenja” u Spoletu i poljupca gubavcu, to je treći veliki događaj, izrazito karizmatski, na Franjinu obraćeničkom putu. Iz tog je vremena i molitva, na ondašnjem umbrijskom talijanskom, prva za koju znamo da je izišla iz Franjine obraćeničke duše, koju je na putu svoga obraćenja izgovarao u toj znamenitoj zgodi u crkvi sv. Damjana: “*Svevišnji slavni Bože, rasvijetli tminu moga srca i daj mi pravu vjeru, sigurnu nadu i savršenu ljubav; razbor i spoznaju; Gospodine, daj da vršim tvoju svetu i istinsku volju. Amen*”, Kajetan Esser, *Gli scritti di S. Francesco d’Assisi*, Messaggero, Padova, 1982., 452.

⁵⁵ *Legenda maior*, pogl. II, br. 1 (FI, 920), AF, sv. X, 563.

I doista, nije prošlo dugo, Franjin je otac primijetio da mu nedostaju neke stvari u dućanu, ali i jedan konj; bio je bijesan i ogorčen te se dao u potjeru za sinom. Franjo je za to doznao pa se pred očevim bijesom sklonio u neku spilju (*in quadam occulta fovea*) za koju je znao samo jedan njegov povjerljivi prijatelj koji mu je onamo donosio hranu. Dok je boravio u tom dobrovoljnom "zatvoru", molitvom je smirivao svoje tjeskobe, a post je smanjivao njegovu malodušnost i pretvorio je u smirenost, koja je malo-pomalo prerasla u hrabrost. Nakon nekoliko dana dobrovoljnog progonstva, ojačan u duhu, odlučio je izići. Budući da je na sve moguće načine želio popraviti crkviću sv. Damjana, uputio se u Asiz i počeo prosjačiti. Naravno, to nije prošlo bez dobacivanja i ismijavanja njegovih sugrađana koji su, nabacujući se na njega čak uličnim blatom i kamenjem (*luto platearum et lapidibus*), smatrali da je postao slabouman i da je poludio. Do jučer je bio ponos i radost grada, a sada je postao njegovo ruglo i sramota. Netko od Asižana dojavio je to njegovu ocu. Povrijeđeni ponos bogata i ugledna građanina kakav bijaše Petar Bernardone, pretvorio se u bijes. Požurio je u grad, našao Franju i odvuкао ga u kuću: spremio ga je u pravu izolaciju, tj. jednu mračnu prostoriju podno stubišta, zatim ga izgrdio, potom izbatinao i na kraju zavezao u lance (*primo verbis, deinde verberibus et vinculis angit*).⁵⁶ No Franjo nije dugo ostao u zatvoru u koji ga je otac strpao: čim je otac otišao od kuće, majka je "raskinula okove" (*confractis vinculis*) te ga "pustila da slobodno ode" (*liberum eum abire permisit*).⁵⁷

6.4. Raskid s ocem

Kad se otac vratio, uvidio je da ništa ne može učiniti što bi slomilo Franjinu upornost. Nije htio dalje tolerirati njegove pogreške pa ga je odlučio predati sudu, kako bi mu Franjo, koji je već bio punoljetan, vratio ono što je potajno uzimao za gubavce i popravak crkvice sv. Damjana. Tužbu je predao dvojici konzula u Asizu. Franjo se, međutim, nije htio pojaviti pred svjetovnim sucima. Na to ga je vjerojatno nagovorio asiški biskup Guido, navodeći da je on oblat i da je u službi crkvice sv. Damjana.⁵⁸ Petar je također bio uporan: kad mu nije uspjelo s konzulima, pokrenuo je crkvenu parnicu.

⁵⁶ *Legenda maior*, pogl. II, br. 2 (FI, 920), AF, sv. X, 564.

⁵⁷ *1 Cel*, pogl. VI, br. 13 (FI, 254), AF, sv. X, 13. S obzirom na Franjin odgoj, njegove godine djetinjstva i mladenaštva, povjesničari i franciskanolozi su, u pravilu, veliku pozornost poklanjali Franjinu ocu, zanemarujući u svemu tome ulogu njegove majke. Jedna od rijetkih koja glede toga daje veliko značenje majčinu utjecaju je Giovanna Picconcelli, *San Francesco d' Asisi*, Pontificia Opera di Assistenza, Roma, 1956.

⁵⁸ Prema jednoj buli Inocenta III. iz 1198. godine, svi su takvi slučajevi spadali pod jurisdikciju biskupa, a ne građanskih vlasti. Franjo to zasigurno nije znao, ali su znali drugi.

Rasprava je bila javna i, po tadašnjem običaju, održana je na glavnom trgu, pod predsjedanjem biskupa Guida II.⁵⁹ Bernardone je na toj javnoj raspravi namjeravao razbaštiniti sina, ali ga je Franjo pretekao i odrekao se njega: skinuo je, naime, sa sebe odjeću i bacio je pred oca, zajedno s onom vrećicom novca koju ju je bio ostavio u crkvi sv. Damjana; ostavši gol, ustanovilo se, svjedoče biografi, da je Franjo ispod odjeće nosio pokornički pojas – cilicij.⁶⁰ Zbunjeni Bernardone pokupio je stvari bačene pred njegove noge i otišao, a biskup je Franju zaogrnuo plaštem i zagrlio: “Jasno je shvatio” – piše Čelanski – “da je to Božja volja i ustanovio da djela ovog čovjeka, što ih je posebno promatrao, u sebi sadrže misterij (*mysterium*)”; biskup ga je zatim zagrlio (*inter brachia sua recolligens*), osokolio i “prihvatit srcem punim ljubavi”.⁶¹ Premda nije shvaćao značenje te svoje pro-ročke geste, Franjo je tada, govoreći terminologijom sv. Pavla, pred svima nazočnima “skinuo staroga čovjeka i obukao se u novoga”.

Taj događaj – u kojem se Franjo javno, pred asiškim biskupom i gradskim vlastima, odriče vlastitog oca i svih dobara koja mu po pravnom nasljedstvu pripadaju – najznakovitiji je čin na Franjinu putu obraćenja. Prema Bonaventurinu svjedočanstvu, Franjo je tada uskliknuo: “Do sada sam te zvao svojim ocem na zemlji, a sada mogu bezbrižno reći: Oče naš, koji jesi na nebesima, kod koga sam pohranio sve svoje blago i u koga sam stavio sve pouzdanje svoje nade.”⁶²

7. DVIJE GODINE “DUHOVNE SLOBODE”: 1206. - 1208.

Nakon tog nesvakidašnjeg događaja na asiškom trgu uslijedile su gotovo dvije godine “duhovne slobode”. Uputivši se prema Gubbiju došao je do benediktinskog samostana sv. Verkunda, gdje je monahe zamolio za gostoprinstvo i ondje ostao neko vrijeme pomažući u samostanskoj kuhinji. Odatle se ponovo vratio u Gubbio, gdje je od jednog starog prijatelja dobio na dar jednu tuniku. U to razdoblje smješta se i njegov susret s razbojnicima (*latrones*). Dok je putovao šumom Monte Subassia, pjevajući na francuskom

⁵⁹ Asiški biskup Guido II. (1204. – 1228.) bio je vrlo značajna osoba na Franjinu putu, kojemu je Franjo povremeno otvarao srce. Umro je dvije godine nakon Franje, preciznije 30. srpnja 1228. Usp. Luciano Canonici, Guido II di Assisi. Il vescovo di san Francesco, u: *Studi francescani*, 77 (1980.), 187-206.

⁶⁰ “Inventus est autem vir Dei tun cilicium habere ad carnem sub vestibus coloratis”, *Trojica drugova*, pogl. VI, br. 20 (FI, 553), FF, 1393.

⁶¹ *1 Cel*, pogl. VI, br. 15 (FI, 255), AF, sv. X, 14.

⁶² “Usque nunc vocavi te patrem in terris, amodo autem secure dicere possum: *Pater noster, qui es in caelis*, apud quem omnem thesaurum reposui et omnem spei fiduciam collocavi”, *Legenda maior*, pogl. II, br. 4 (FI, 921), AF, sv. X, 564-565; *2 Cel*, pogl. VII, br. 12 (FI, 699), AF, sv. X, 138.

jeziku slavu Bogu, kako je to običavao činiti u najsretnijim trenucima⁶³, pred njim se odjednom pojave drumski razbojnici. Na njihov upit tko je, Franjo, upotrebljavajući proročke riječi (*prophetica voce*), odgovori da je glasnik Velikoga Kralja: "Glasnik sam Velikoga Kralja (*Praeco sum magni Regiis*)". Vidjevši ga u otrcanom ogrtaču, u prvi mah odluče da će ga pustiti na miru, ali ipak, shodno njihovoj profesiji, pograbe ga i bace u provaliju punu snijega: "Lezi tu, seljačino, glasniče Božji". To razbojničko grubijanstvo nije pomutilo Franjino unutarnje zadovoljstvo i radost srca: kad su otišli, Franjo se izvuкао iz provalije silno radostan (*magnoque exilaratus gaudio*); zatim je otresao snijeg sa sebe i nastavio put pjevajući pohvale Bogu.⁶⁴

Ljeti 1206. godine Franjo se vratio u Asiz. Nastanjuje se blizu Sv. Damjana i, razumjevši doslovno Kristove riječi s križa o "popravljanju", zdušno se daje na obnovu te crkve.⁶⁵ U međuvremenu je odbacio svjetovnu odjeću i obukao se u odjeću kakvu su nosili eremiti (pustinjaci). Na taj se način posvetio Bogu, predstavio se takvim pred crkvenom zajednicom i priznao redovnikom.

Nakon što je završio s obnovom Sv. Damjana, brižno se je dao na obnovu i drugih dviju crkva, držeći još uvijek – prema glasu iz Sv. Damjana – materijalno popravljanje crkva svojom životnom zadaćom: popravlja staru benediktinsku crkvicu sv. Petra *della Spina* (tada pred asiškim zidinama) i Blažene Djevice Majke Božje, drevnu crkvicu koja se nalazila u Asiškom polju, na mjestu koje se zvalo Porcijunkula.⁶⁶ Nema dvojbe da su te godine pustinjačkog života bile za Franju vrijeme duhovnog sazrijevanja i, istodobno, strpljivog iščekivanja da mu Bog otkrije plan svoje volje; vrijeme koje je provodio u molitvi i radu.⁶⁷

⁶³ Francuski je jezik bio Franjin jezik poezije, jezik religije, jezik njegovih najmilijih uspomena, najsvečanijih časova, jezik kojim je govorio kad mu je srce bilo odviše puno, a da bi se moglo na svagdašnjem talijanskom očitovati, i zato pravi materinski jezik njegove duše. Kad je govorio francuski ili pjevao na tom jeziku, svi koji su ga poznavali, znali su da je sretan. Usp. Giovanni Joergensen, *San Francesco d' Assisi*, 41.

⁶⁴ *1 Cel*, pogl. VII, br. 16 (FI, 256), AF, sv. X, 15.; *Legenda maior*, pogl. II, br. 5 (FI, 922), AF, sv. X, 565.

⁶⁵ *1 Cel*, pogl. 8, br. 18 (FI, 257), AF, sv. X, 17.

⁶⁶ *1 Cel*, pogl. IX, br. 21 (FI, 258), AF, sv. X, 18; *Legenda maior*, pogl. II, br. 7-8 (FI, 923), AF, sv. X, 566. Ova posljednja u Franjino se vrijeme nalazila u šumi, a od grada Asiza prema jugozapadu udaljena je oko 2 km. Danas se ona nalazi ispod veličanstvene bazilike. O crkvicama u okolici Asiza u Franjino vrijeme: Arnaldo Fortini, *I documenti degli archivi Asisiani*, 32-37.

⁶⁷ Sveti Antonin (1389. - 1459.), biskup u Firenci i znameniti pisac, sazeo je Franjino djelovanje prvih godina u nekoliko redaka: "Sad se krije po spiljama, sad

8. EVANĐEOSKI POZIV U PORCIJUNKULI: 1208.

Franjo se stalno propitkiavao što mu je činiti i kakav je Božji plan s njime, ali Božjeg odgovora ne čuje. Jednoga dana (24. veljače, na blagdan apostola Matije, prema jednima; 18. listopada, na blagdan sv. Luke, prema drugima; prema trećima događaj se ponavljao), dok je u Porcijunkuli pobožno sudjelovao na euharistijskom slavlju, doživio je snažne vibracije zbog liturgijskog navještaja evanđeoskog ulomka u kojem se govori o Gospodinu koji šalje svoje učenike propovijedati.⁶⁸ Zahvaljujući svećenikovu pojašnjenju, Franjo je u tom biblijskom tekstu otkrio konkretan Božji odgovor u glasu koji je čuo u Spletu, otkrio je tu svoj specifični poziv-poslanje i, ujedno, shvatio da se Kristove riječi s križa u crkvi sv. Damjana: "Idi, popravi moju kuću" odnose na navještaj Evanđelja, pomoću kojeg se Kristova Crkva gradi i obnavlja.

Gospodinove riječi upućene apostolima: *Ne stječite zlata, ni srebra, ni njedi sebi u pojasu, ni putne torbe, ni dviju haljina, ni obuće ni štapa...Ulazeći u kuću, zaželite joj mir* (Mt 10, 7-12), Franjo je doživio kao riječi koje su upućene izravno njemu, kao vlastiti poziv te je, kako veli biograf Čelano, u Duhu Božjem uskliknuo: "Hoc est, inquit, quod volo, hoc est quod quaereo, hoc totis medullis cordis facere concupisco" (Ovo je ono što hoću, ovo je ono što tražim, ovo želim svim srcem izvršiti).⁶⁹ Kao da mu se prikazalo, najednom je shvatio što Bog iziskuje od onih koji žele biti potpuno njegovi učenici, koji žele biti sasvim njegovi, koji se žele za nj žrtvovati i samo njemu služiti; koji žele da budu apostoli, da, oslobođeni od svih zemaljskih briga, vesela srca izađu u svijet s ozbiljnom, starom, Radosnom vijesti.

Tek što je izišao iz Porcijunkule, Franjo se požurio izvršiti ono što je čuo u evanđelju, i svećenikovu razjašnjenju, o neposjedovanju ničega: odbacio je štap, skinuo obuću, kožnati pojas i pokorničko odijelo koje je dotad nosio te se obuće u neku grubu haljinu s kapuljačom, koja je sprijeda bila obilježena križem i opasa se konopčićem.⁷⁰ Porcijunkula je postala mjesto njegova konačnog rasvjetljenja i spoznaje onoga što Bog od njega traži. I on je bio spreman poći bosonog u svijet, kako su išli i apostoli i donosili mir Gospodinov onima koji su ga htjeli primiti. Biograf veli da je od tada, "po Božjem

pobožno popravlja trošne crkve", prema: Giovanni Joergensen, *San Francesco d'Assisi*, 37.

⁶⁸ Prema nekima radilo bi se o Matejevu evanđeoskom ulomku (10, 7 - 13); drugi smatraju da je to bio Lukin ulomak (10, 1 - 9); neki opet da je riječ o obama tekstovima. Bio jedan ili drugi ulomak, bit ostaje ista i ne mijenja se.

⁶⁹ *1 Cel*, pogl. IX, br. 22 (FI, 259), AF, sv. X, 19.

⁷⁰ *1 Cel*, pogl. IX, br. 22 (FI, 259), AF, sv. X, 19.

nadahnuću (*instinctu divino*), počeo javno propovijedati pokoru (*poenitentiam simpliciter in publicum praedicare*).⁷¹

Da zaključimo: u Porcijunkuli je govor s damjanskog križa: “Idi, Franjo, i popravi kuću” – dobio prošireno i sasvim novo, evanđeosko, značenje. Popravljač crkvice i pustinjak postaje apostol i evanđelist koji, umjesto kamena i zidanja, po talijanskim selima i gradovima zanosno naviješta poruku evanđeoskog obraćenja i mira. Sveti Damjan simbolizirao je opću Crkvu, a njegova urušenost bila je slika stanja u općoj Crkvi. “Glasnik Velikoga Kralja” je to razumio te je iz te male crkvice krenuo u duhovni popravak Velike Crkve. S jednostavnom željom: “Gospodin ti dao mir”.⁷²

ZAKLJUČAK

U Asizu, jednom od najstarijih talijanskih gradova, koji pod nazivom *Aszion* spominje i Ptolemej, rođen je Ivan, koji je u povijest ušao s imenom svojega grada – Franjo Asiški, prvorođenac u bogatog asiškog trgovca Petra Bernardonea. Bogata trgovačka obitelj u usponu pružala mu je sve mogućnosti da bude bogat i slavan. Ispčetka se Franjo pridružio ocu u trgovačkoj struci i izvrsno se snalazio. Njegov vedar duh, srdačan osmijeh i trajna uslužnost, pribavili su Petru Bernardoneu toliko kupaca koliko ih do tada nikad nije imao. Izvrsno je zarađivao i posao je cvao. Franjini biografi ističu da je bio majstor u zarađivanju novca, ali i rasipan. Dijelio ga je svima i trošio s drugima. Kao takav je postao vođa asiške mladeži. Njegov prvi životopisac, Toma Čelanski, zasigurno malo i pretjeruje kad veli da je Franjo ponosno stupao na čelu pustopašne skupine po trgovima “Babilonije”, kako on prikazuje Asiz u to vrijeme. No, nad njegov mladenački zanos i vedrinu uskoro su se, i iznenadno, počeli navlačiti drugačiji oblaci. Pojedine etape – zarobljeništvo u Perugii, zatim duga bolest i snoviđenje u Spoletu – učinili su da je postajao drugačiji i ozbiljniji nego prije: polako je, ali sigurno, išao prema zaokretu u svom životu ili, evanđeoskim rječnikom kazano, prema obraćenju. To obraćenje nije bilo takvo kako su, primjerice, doživjeli sv. Pavao i sv. Augustin; Franjo nije imao tako radikalne lomove kao oni. No, hodočašće u Asiz, susret s gubavcem, riječi koje mu je Gos-

⁷¹ *Trojica drugova*, pogl. VIII, br. 25 (FI, 556), FF, 1398-1399. Sjećajući se pred kraj života tih trenutaka, Franjo će napisati: “Nitko mi nije pokazao što mi valja činiti, nego mi sam Svevišnji objavi (*Altissimus revelavit mihi*) kako treba da živim po uzoru na sveto evanđelje”, *Testamentum*, (FI, 206-207), FF, 228.

⁷² “Salutationem mihi Dominus revelavit, ut diceremus: Dominus det tibi pacem”, *Testamentum*, (FI, 207), FF, 229.

podin uputio u crkvi sv. Damjana imali su značenje “metanoje” i bili su prijelomni za njegov život. Od tada su misli na Stvoritelja počele dominirati njegovim životom, a duhovno nad materijalnim. Najznakovitiji čin te njegove preporođene duše bijaše raskid s ocem na asiškom trgu, gdje se Franjo, pred asiškim biskupom i svojim sugrađanima, okreće od “oca na zemlji” i javno daje prednost “Ocu koji je na nebesima”. Nakon nekoliko godina molitve i traženja volje Božje, konačno u Porcijunkuli raspoznaje Božji plan s njime: biti apostol i obraćeni navjestitelj evanđeoskog obraćenja i mira.

SOME ASPECTS OF LIFE OF ST. FRANCIS BEFORE CONVERSION

Summary

In the Year of Consecrated Life this paper discusses one of the most prominent personalities among consecrated persons-St Francis of Assisi, the spiritual genius whose appearance and holiness of life even today has its numerous followers and admirers. Relying exclusively on the sources, the first biographers of St Francis, the paper chronologically and historically elaborates on one part of Francis' life, the one before the conversion. Based on the sources, the topics of his birth, and then his childhood and his youth, have been dealt with. After that, the author chronologically and historically expounds on the important events on his path to conversion: the captivity in Perugia, the long illness which followed after the captivity, the dream at Spoleto. Under the title The Year 1206 the author presents in the subtitles the important events which were significant during that year: in the life of St Francis: the pilgrimage to Rome, the kiss to the leper, the voice from the Crucifix in the church of St Damian and the rupture with his father. The two years which came after those events are dealt with under the title The Two Years of Freedom. In the end, under the title God's call at the Portiuncula, the author talks about the key event on St Francis' path to conversion at the Portiuncula, the cradle of the Franciscan Order, at which St Francis, while hearing the Gospel, grasped what God's plan for him was.

Key words: St Francis of Assisi, Assisi, illness, conversion, pilgrimage, leper, Perugia, Spoleto, St Damian, the Portiuncula, God's call